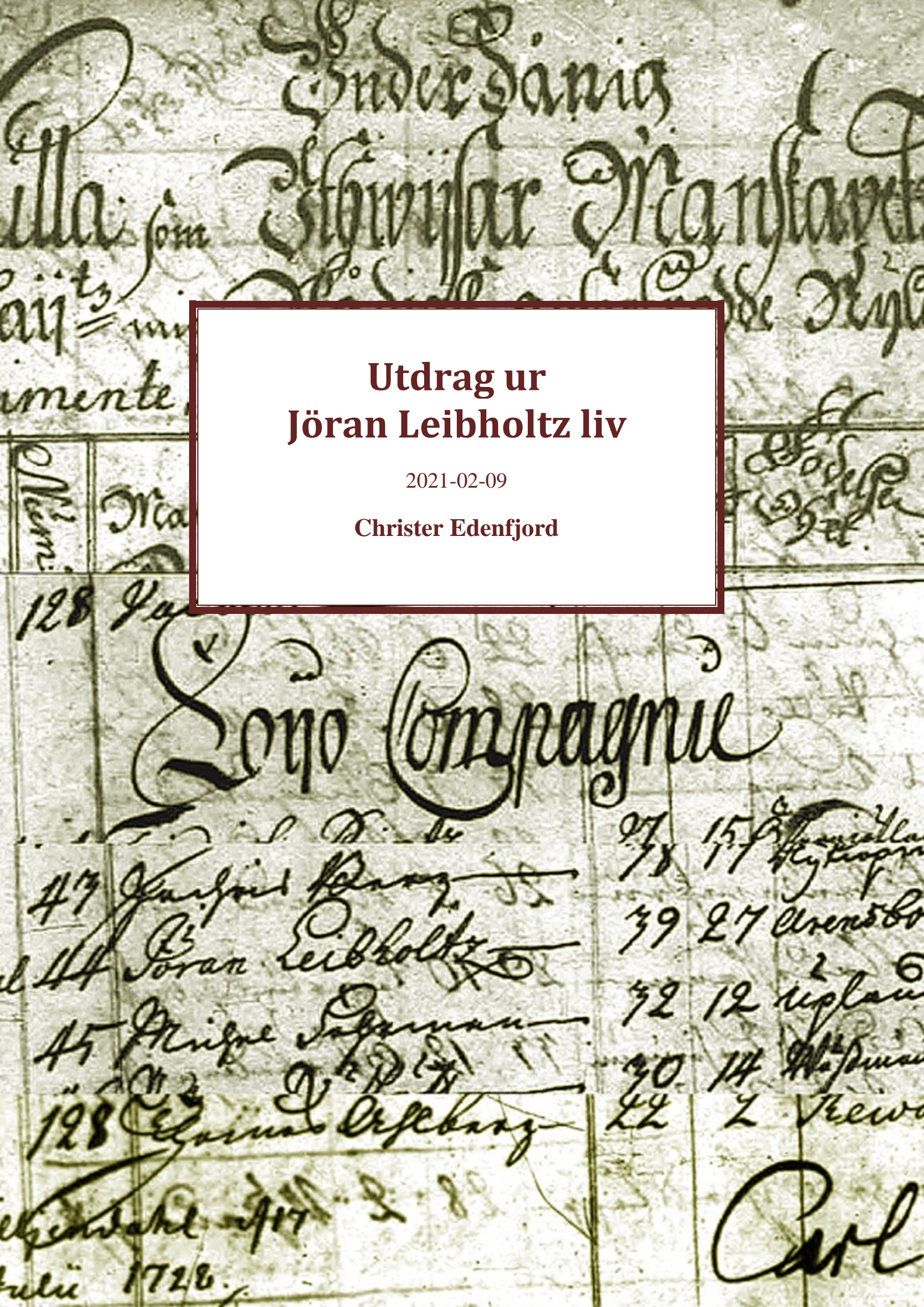

Utdrag ur Jöran Leibholtz liv

2021-02-09

Christer Edenfjord

Samlad info om Jöran Leibholtz

Innehåll

Finska värvade bataljonens tillkomst.....	2
Generalmönsterrullan 1712.....	2
Krigshändelserna 1712 - 14.	3
Ständiga reträtter inför övermakten.	3
Storkyro den 19 februari 1714.	4
Generalmönsterrullan 1714.....	4
1715 Ett mellanår för stridigheterna.	6
1716 Finska infanteriet förflyttas söderut.	6
1717 Väntetider.....	6
1718 Marschen mot Trondheim.	7
Det norska fälttåget.	8
Dödsmarschen.....	8
1719 Den finska armén går till kusten.	9
Rysshärjningarna 1719.....	10
Generalmönsterrullan 1719.....	11
1720 Generalmönsterrullan.....	12
1721 Freden.	14
Åter hem till Finland.....	14
Källor i arkiven:	16
Källor från litteraturen:	16

Samlad info om Jöran Leibholtz

Enligt uppgifter om tjänstetid i flera rullor skall han ha varit 12 år när han först tog tjänst, alltså runt 1701. Vid den åldern kan man egentligen bara räkna med trossdräng eller möjligen, men tveksamt, trumslagare. Volontär är också en möjlighet, men det borde ha resulterat i någon corporalsbefattning redan i 16-17-årsåldern för honom och förutsätter hyfsat välbärgade föräldrar, vilket vi inte har någon kännedom om.

Vintern 1700 - 01 och våren därefter var den svenska armén förlagd runtom i Livland och det var säkerligen inga problem att få en tjänst även för en så ung grabb.

Efter att Carl XII:s armé gått över Dvina vid Riga den 9 juli 1701 var alldeles för få trupper kvar för regionens försvar och efterhand återtog ryssarna landet. Flera finska värvade regementen mer eller mindre utplånades här och i Finland anfölls det viktiga fästet Viborg och intogs i juni 1710. Nu stod ryssen i Finland men på grund av att Turkiet förklarade krig samma höst fick tsaren annat att göra en tid framöver.

Finska värvade bataljonens tillkomst.

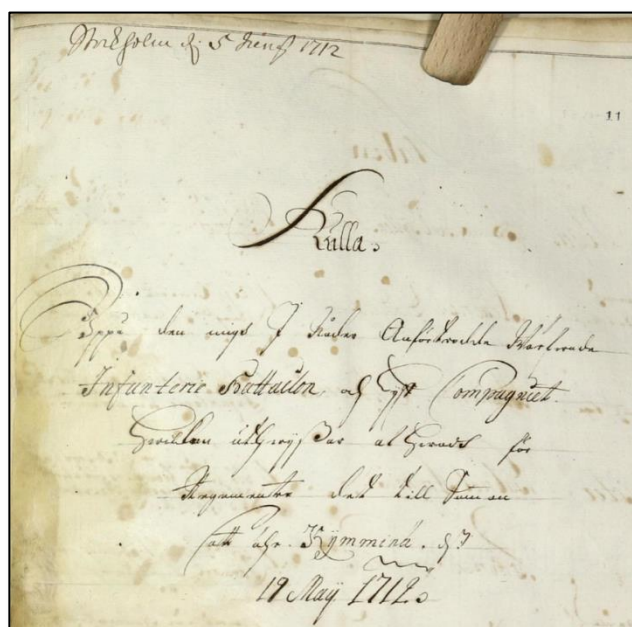
Bengt Joel Gyllenström var major i Generallöjtnant C.G.Skyttes Infanteriregemente, eller som det också kallas, Generallöjtnant Skyttes Gambla Blå värfade Infanteriregemente, när Riga föll den 10 juli 1710.

Generalmönsterrullan 1712.

Den första militära källan vi har med **Jörgen Leibholtz** är en rulla från Major Gyllenströms värvade infanteribataljon "Finska värvade bataljonen" vid Kymmene älv den 19 maj 1712.

Den består nu av Livcompagniet som förs av major Bengt Joel Gyllenström själv, och Capitainerna Otto Ernest Taubes, Isak Wattrings och Henrik Gyllenspångs compaignier. Manskaper är ett hoplock av 37 befäl och 418 corporaler och soldater från 13 olika regementen och däribland t.o.m. några skånska och halländska rekryter samt småländska tremänningar, totalt 458 man.

I ingresserna för varje compaignierulla kan man se att man i dessa rullor vill redovisa för Kungl. Krigskollegiet i Stockholm vilka regementen som försvunnit in i denna nyuppsatta bataljon. Rullorna mottogs i Stockholm den 5 juni 1712.

17120519 Rullor 1620-1723 1712:7 (1712) Bild 120 / sid 11:

Stockholm d: 5 Jûnij 1712

Rulla.

Ûppå den migh I Nåder Anförtrodde Wärfwade
Infanterie Battailon och Lijff Compagniet Hwil-
ken ðthwijßar at Hwadth för Regimenten deth
till Samman satt åhr.

Kÿmminä d: 19 Majj 1712.

Jörgen Leibholtz finner vi nu i Lifcompagniets 2:dra Rote som N:o 6 liksom uppgiften att han kommer ifrån Överste Johan Wilhelm von Beckerns Infanteri Regemente. Detta värvades i Östersjöprovinserna 1704 och var med vid Rigas fall 1710, där överste von Beckern blev tillfångatagen.¹ Hur länge Jörgen tillhört regementet före

¹ Några rullor från detta regemente verkar inte vara bevarade.

Samlad info om Jöran Leibholtz

Riga vet vi inte heller men troligen blev han värvad redan i Livland liksom många av de soldater som inte blev tillfångatagna och nu finns i Major Gyllenströms "Finska värvade bataljon".

17120519 Rullor 1620-1723 1712:7 (1712)

Bild 140 / sid 13:

2:dra Rotan

6. Jörgen Leibholdz ----1

Af Hr: Öfwerste Wilh. Beckers wärfwade Infanterie Regmente.

Krigshändelserna 1712 - 14.

Bara några månader efter denna mönstring kom ryssarnas offensiv igång, i mitten av augusti 1712. Vid Kymmene älv stoppades en minst dubbelt så stark fiendestyrka effektivt av denna och andra enheter. Kampanjen 1712 visade med all tydlighet att en rysk armé i Finland inte kunde operera och underhållas utan hjälp av den ryska galärflottan. Tsaren drar ganska omgående tillbaka sin huvudarmé för att bygga upp en större galärflotta på S:t Petersburgs varv. Finland fick nu en något lugnare period före stormen även om ryssarna skövade landet grymt på sitt återtag, förde bort unga personer i slaveri och brände byar och odlingar. Kosacker och kalmucker spred skräck genom sin oerhörda grymhet när de härjade fritt och ödelade landet.

Utanför Helsingfors samlades i början av maj 1713 en rysk örlogsflotta med 300 transportfartyg, 120 galärer och en invasionsstyrka på uppåt 20 000 man under befäl av amiral Feodor Apraxin. Lördagen den 9 maj gick Apraxin till anfall med full kraft. Carl Armfeldt som ansvarade för försvaret av Helsingfors, lyckades avvärja den första anstormningen som sattes in mot hamnen och stadsuddens södra strand. Men en rysk styrka landsteg i Sandviken, väster om staden och Armfeldt som försökt försvara staden med 1.800 man var på väg att bli innesluten. Vi vet inte om Finska värvade bataljonen var med här, men troligen låg de kvar vid Kymmene älv under Lybecker.

Ständiga reträtter inför övermakten.

Han såg sig tvungen att retirera och beslut togs att bränna ner staden och kronomagasinet. Därefter drog sig armén till Borgå, men ryssarna följde efter. Lybecker som anslutit hit med sina styrkor ansåg sig inte kunna försvara staden utan hela armén retirerade åter till Mäntsilä, nordväst om Borgå. Vid Borgå stupade major Gyllenström den 4 juli 1713. Efter den snabba ryska framryckningen låg nu hela Västnyland, och därmed vägen till Åbo, öppet för fienden.

I slutet av augusti erövrades Åbo men tsaren drog sig snart tillbaka, troligen för att den ryska flottan hindrats av den svenska galäreskadern att komma runt Hangö udd. Den 6 augusti kallades Lybecker till Stockholm och Krigsrådet som var mycket missnöjda med hans defensiva agerande och Carl Armfeldt blev nu överbefälhavare över hela den finska armén.

I början av oktober 1713 såg sig Armfeldt tvungen att ta en uppehållande strid mot fienden vid Pälkäne². Finnarna led ett fullständigt nederlag och måste retirera norrut via Tavastkyro till Kauhajoki. På grund av

² Sydost om nuvarande Tammerfors.

Samlad info om Jöran Leibholtz

---

svårigheter med underhållet valde den ryska armén, istället för att förfölja finnarna, att lägga trupperna i vinterkvarter invid Björneborg.

Storkyro den 19 februari 1714.

I praktiken var endast Åland och Österbotten i svenska händer vid ingången av år 1714. I februari inledde ryssarna sin offensiv för att erövra Österbotten. Eftersom Armfeldt beslutat sig för att inte ge upp Österbotten utan strid, bröt han upp från sitt vinterkvarter för att trots sin underlägsenhet, göra ett försök att stoppa dem.

Med sina utmattade och svältande styrkor intog han en försvarsposition vid Nappo by i **Storkyro**, strax öster om Vasa, och den 19 februari anföll ryssarna Armfelts 4.500 man med över 9.000 utvilade och välutrustade soldater. Det blev ett oerhört blodigt slag och de svenska förlusterna uppgick till närmare 2.500 stupade och sårade. Bland de stupade var Major Isak Watrang, som nu var chef för den "Finska värvade bataljonen" som nu också var närmast uttraderad. Armfeldt samlade sedan sina styrkor vid Gamlakarleby men allteftersom de ryska styrkorna ryckte norrut tvingades han retirera mot Brahestad, där resterna av hans armé mönstras den 20 juli 1714 i Brahestad.

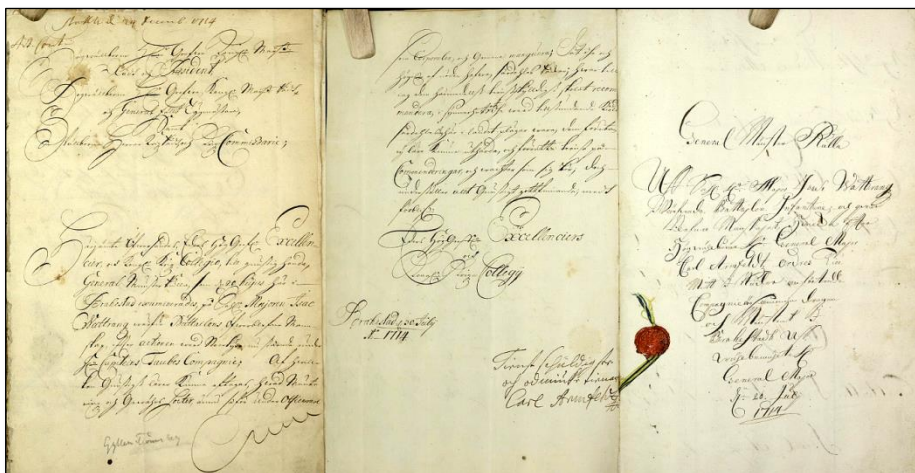
Av Finska värvade bataljonen har nu de överlevande från Storkyro omorganiserats i ett enda compagnie under Capitaine Otto Ernst Taubes befäl. **Jöran Leibholtz** verkar ha klarat sig utan svårare skador.

Generalmönsterrullan 1714.

Hur många av bataljonen som förlorats vid Kymmene älv 1712 och vid Pälkäne 1713 samt i mindre skärmytslingar och sjukdomar däremellan vet vi inte. Vid mönstringen 1712 hade bataljonen 37 befäl av olika grader som nu reducerats till 18, samt 402 gemena och corporaler som nu bara är 106. Totalt 124 kvar av 458 efter knappt 2 år i ständig strid.

Rullan sänds till Krigskollegiet tillsammans med ett brev där Armfeldt beskriver att de inte har de kläder eller vapen som krävs för att fortsätta krigstjänsten i Finland till vintern.

Samlad info om Jöran Leibholtz

1714 Rullor 1620-1723 1714:12 (1714) Bild 30-40:

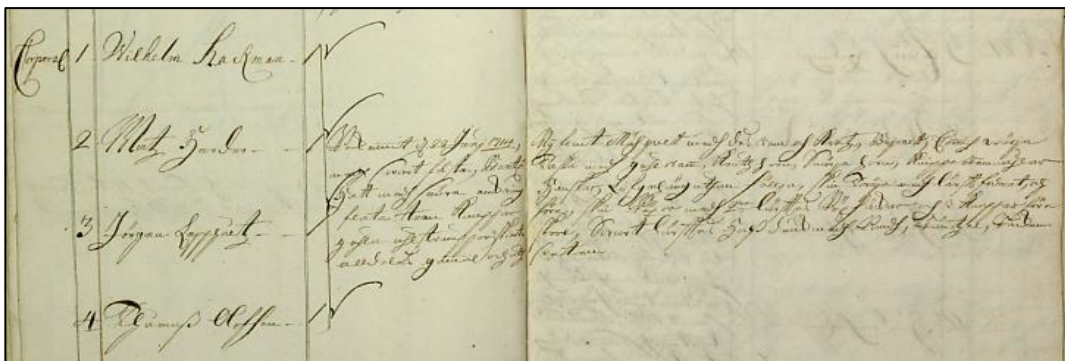
General Mönster Rålla
Af Sahl: H:r Major Isach Watrangz
Wärfwade Battajlon Infanterie, och
qwarblefne Manskapet hwilka effter
Högwällborne Hr. General Major Carl
Armfeldtz Ordres till Mitt i Nåder an-
förtrodde Compagnie är samman
dragna och Mönstrat I Brahestad Aff
Wälbemählte H:r General Major d: 20
Jülj 1714.

Armfeldts brev till Kungl. Krigskollegiet: Högwällbore H:r Grefe Kongl:e Majst:s Råds och Præsident; Högwällborne H:r Gre-
fwe, Kongl:e Majst:s Råd, och General Fällt Tygmästare, Wällborne Herrar Krigz Råd, och Krigz Commissarie;

Härjämte öfversändes, Eders Hög Grefl: Excellencier, och Kongl: Krigz Collegio, till gånstig handa, General Månster Rålla, som d:
20 hujûs här i Brahestad examinerades, på Sahl: Majoren Isac Watrang wärfda Battailons Öfwerblefne Mannskap, effter actionen
weed Stoorkjöro, nû stående under H:r Capiteins Taubes Compagnie; Af hwilken Gånstigtst lærer kûnna aftagas, hwad Mûntering
Gewährs Sorter, ännû så för under Officerare som Corporaler, och Gemena manqûera; Dât dhe och högel: af nöden hafwa, Fördelas
Räckar; hwar till iag dem härmedellst ten skÿlldigst skolat recommendera, i sÿnnerhet at dhe meed tillstûndande Kiöld fördehlas dhe
här i landet plägar wara, dem förûtan ej lära kûnna ûthârda, och förrâtaienst på Commenderingar, och wachter som sig bôr; dock
ûnderställer allt Gûnstigt gottfinnande, medh förblif:

Eders Höggrefl:e Excellenciers och Kongl:e Krigz Collegij Tienstschûldigste och ödmïukst:e tienare Carl Armfeldt
Brahestad d: 30 Jûlij A:o 1714.

Jörgen Leibholtz är nu N:o 3 i detta bataljonens enda compagnie och hans och hans tre kamraters mundering
beskrivs: "**Bekommit d: 28 Jûnj 1714, Nÿ flint Mûsqvet medh des rem och krûth, Bajonett, Comis wärja medh
swart fäste, Bant: Taska medh gûhl rem, Krûth horn, Smörje horn, Knippa Remnâhlar, Hatt medh snöre om-
kring, Hanskar, Liifgehång ûthan söllja, skin Tröja medh lærftt fodrat, och flata Tenn Knappar före, skin Bôxor
medh 2ne lærfftes Bôx säckar och 3 Knappar före gûhla ûhl strûmpor, skiorta skoor, Swart lærfftes Hals dûûk
medh Bandh, Rântzel, Râcken alldeles gammal och ûthsleten.**"

1714 Rullor 1620-1723 1714:12 (1714) Bild 70.

Efter en sjöstrid vid Rilax den 27 juli 1714 drog sig den svenska flottan undan, och de åländska öarna kunde
okuperas.

I stället för att nu gå vidare mot Roslagen bestämde sig tsar Peter för att vända flottan mot Armfelt, som
fortfarande befann sig i Brahestad med den svenska huvudarmén. Armfelt hade den 10 september fått order om

---

Samlad info om Jöran Leibholtz

---

att utrymma Österbotten och sjöledes ta sig till Sverige. Men ryssarnas överraskande ankomst gjorde att återtåget bara kunde ske till fots över Torneå och i mitten av september lämnade infanteriets huvudstyrka Brahestad med tusentals flyktingar i släptåg och den 19 september bröt kavalleriet upp från Kalajoki.. Finland var nu helt ockuperat av Ryssland.

Vid månadsskiftet september-oktober 1714 nådde Armfeldt med sin hungrande och frysande armé efter ca 25 mil fram till Torneå: de lämnade finsk mark och kom in i Sverige. De är sammanlagt 4.000 man men åtminstone 1.000 av dessa är sjuka. Dessutom medföljde mellan 7.000 och 8.000 flyktingar – många av dem anhöriga till krigsfolket – som också måste livnäras. Den boskap som armén haft med sig hade slaktats eftersom det inte fanns något foder. Infanteriet ligger nu förlagda vid Kalix och kavalleriet mellan Kemi och Torne älv.

Ryssen anfaller vid Kemi och pressar tillbaka kavalleriet mot Torneå där Armfeldt lämnat kvar en avdelning på 150 man samt ett bondeuppbåd på 120 man under befäl av lantmajoren Mårten Nyman³ från Burträsk. Dessa lyckades temporärt hålla tillbaka de ryska styrkorna.

Den finska armén var nu vid årsskiftet 1714-1715 helt oduglig till operationer. Trupperna var så illa klädda att de under den kyla som rådde inte kunde göra någon tjänst. En del kunde inte ens gå ut ur sina kvarter. Situationen hade blivit marginellt bättre tack vare att allmogen hade ”lånat” ut kläder till soldaterna.

1715 Ett mellanår för stridigheterna.

I slutet av januari 1715 gör ryssarna en ny framstöt och pressar bondeuppbådet bakåt, men dessa lyckas återigen, genom att lägga sig i försåt, driva ryssen tillbaka och de drar sig åter till Kemi älv. Härfter blir det lugnt vid gränsen nästan hela 1715, men i december ökar aktiviteten vid gränsen igen.

Den 15 december kommer ett nytt större anfall, men överste Anders Boije finns på plats med 600 man av Ingermanländska dragonregementet och Karelska kavalleriet och lyckas slå tillbaka fienden över älven med förlust av 60 man och översten själv, som blir tillfångatagen.

Armfeldts infanteri, däribland Finska värvade bataljonen, förflyttas ner till trakten av Skellefteå av rena provianteringsskäl den 15 december, men kavalleriet lämnas kvar samt 150 man av Västerbottens regementes nyuppsatta rekryter som gränsvakt.

1716 Finska infanteriet förflyttas söderut.

I mitten av februari skulle infanteriet bryta upp från Umeå, dit armén förflyttats men proviantering saknas för detta. Armén fortsätter dock förflyttningen och i maj får de resterande av kavalleriet order att också bege sig söderut. Den 15 juli befinner sig infanteriet i Härnösand och rastar ett par dagar för brödbak på väg mot Sundsvall. Roslagsarmén hade flyttats till norska gränsen, och det blev Armfeldts uppgift att skydda den svagt försvarade kuststräckan som var sårbar för ryska anfall från Åland. På hösten 1716 hade han grupperat sina infanteristyrkor mellan Gävle och Stockholm.

1717 Väntetider.

Det första halvåret ligger nu också de finska kavalleriregementena förlagda mellan Gävle och Stockholm. Det norska fälttåget planeras för fullt, och merparten av den finska armén kommer att ingå i den norra armén som skall anfälla Trondheim.

Den svenska armén var på sommaren 1717 efter 17 års krig hårt sliten, både när det gällde soldater och utrustning. Under hösten fortsätter förberedelserna för det norska fälttåget som var en oerhörd, nästan omöjlig logistisk utmaning. Den finska armén ligger kvar vid Roslagskusten under hösten och vintern.

---

³ F.d. premierkapten i Carl XII:s armé. Fick avsked med svåra blessyrer efter Fraustadt 1706. Min mm mm mm ff mm far.

Samlad info om Jöran Leibholtz

1718 Marschen mot Trondheim.

Sommaren 1718 marscheras de finska regementena upp från kustlänen till Duved inför krigståget. Det var ett enormt arbete som utförts det senaste året för att åstadkomma proviant till alla dessa tusentals människor och djur som samlades på en plats där det inte fanns några tillgångar alls, inte ens så att det räckte till att försörja de fåtal som var bofasta här.

Styrkorna samlades vid **Duved skans** i västra Jämtland innan uppbrottet som skedde mellan den **18 - 20 augusti** (gamla stilen). Totalt ingick i norra armén **10.073 man**.⁴

Av dessa var:

- 364 officerare
- 57 präster, auditörer och fältskärer
- 7.860 underofficerare, trumslagare och soldater
- 498 trossdrängar
- 492 officersdrängar

I arméstaben fanns dessutom:

- 5 generalspersoner
- 5 generaladjutanter
- 13 präster, auditörer, läkare och intendenturtjänstemän
- 42 drängar

Vidare ingick:

- 727 skjutsbönder
- 10 vägvisare

Totalt ingick 6.791 hästar, varav 1.457 ryttarhästar och 1.053 officershästar. Vidare hade man med 2.500 slaktnöt.

Befälhavare för den norra armén var generallöjtnant **Carl Gustav Armfeldt** som tidigare varit chef för armén i Finland. Hans släkt hade rötter i Jämtland.

I arméledningen ingick även:

- Generallöjtnant Reinhold Johan de la Barre (direktör av förrättningen)
- Generalmajor Otto Reinhold Yxkull (direktör av marschen)
- Generalmajor Reinhold Henrik Horn (direktör av ordningen)

I armén ingick följande regementen:

Kavalleri:

- Åbo läns regemente till häst Chef gm. Otto Reinhold Yxkull. 756 man.
- Nylands- och Tavastehus regemente till häst Chef gm. Reinhold Johan de la Barre. 742 man.
- **Karelska eller Viborgs regementet till häst** Chef övlnr Peter Jungh. 612 man (med N:o 55 **Thomas Gädde**⁵).
- Jämtlands kavallerikompani Chef Rm Johan Jacob Rickman. 169 man.

Totalt kavalleri: 2.279

---

⁴ Alla siffror från www.frisenheim.se.

⁵ Min mf mm mf ff far.

Samlad info om Jöran Leibholtz

Infanteri:

- Åbo läns infanteriregemente Chef övln Ernst Otto Taube. 469 man.
- Björneborgs infanteriregemente Chef öv Christian Conrad von Bildstein. 253 man.
- Tavastehus infanteriregemente Chef öv Otto Johan Maijdell. 638 man.
- Nylands infanteriregemente Chef glnt Carl Gustav Armfeldt. 401 man.
- Viborgs infanteriregemente Chef m Erik Faber. 112 man.
- Savolax infanteriregemente Chef öv Johan Stiernschantz. 492 man.
- Österbottens infanteriregemente Chef övln Fromhold von Essen. 912 man.
- **Finska värvade bataljonen** Chef ktn Johan Henrik von Wright. 137 man däribland **Jörgen Leibholtz**.
- Helsingeregemente Chef öv Lorentz von Nummers. 1.524 man.
- Hälsinge tremänningsbataljon Chef övln Gustav Reinhold Skogh. 647 man.
- Jämtlands regemente Chef gmj Reinhold Henrik Horn . 1.283 man.
- Långströms frikompani Chef ktn Peter Långström. 71 man.
- Artilleri Chef Ktn Tomas Möller. 40 man.
- Fortifikation Chef övln Gabriel Cronstedt. 13 man.

Totalt infanteri: 6.992

Totalt infanteri + kavalleri: 9.271.

Förutom Hälsinge- och Jämtlands regemente bestod den norra anfallsstyrkan huvudsakligen av de regementen som fanns vid armén i **Finland**.

Det norska fälttåget.

Den 18 augusti, två veckor senare än planerat, inleddes marschen mot Trondheim. Det gick mycket långsammare än förväntat, och först den 5 september har man nått och intagit de båda skansarna Stene och Skaanes som krävdes för att kunna gå vidare. Efter att ha nått Stjördalselva som visar sig svår att passera måste man på grund av bristen på livsmedel dra sig tillbaka norrut mot den rikare trakterna vid Levanger den 21 september. Avsikten var att där skaffa fram livsmedel och att invänta bättre väder. Exakt vilka uppgifter Finska värvade bataljonen hade, och därmed Jöran Leibholtz, vet vi inte. Vid en mönstring den 2 oktober var 1.295 män sjuka och den 28 oktober uppgick den Armfeldtska armén till 1.180 man kavalleri, 4.000 man infanteri och 250 trossdrängar. Denna dag påbörjades åter marschen mot Trondheim.

Först den 6 november når den svenska huvudstyrkan fram till Trondheim som försvaras av 8.000 man. Hela fälttåget verkar meningslöst. Man tillverkar en flottbro och tidigt på morgonen den 17 november närmar man sig övergångsstället över Nidälven, lägger ut bron och armén går över.

Den 18 december drar sig Armfeldt söderut och slår läger i Stören. Härifrån bryter man upp på julafton och går till Holtdalen. Här får general Armfeldt den 27 december det officiella budskapet om Karl XII:s död och beordrar återtåget till Sverige via Tydalen.

Dödsmarschen.

Den 28 december påbörjar huvudarmén marschen och på nyårsaftonen var hela den armfeldtska armén samlad mellan Ås och Östby i Tydalen. Vädret var mycket kallt.

Snöstormen nådde huvudstyrkan under eftermiddagen den 1 januari. De tvingades då slå läger på Öjffällets nordsida, vid Essandsjön. Den öppna terrängen gav föga skydd mot stormen. Många frös ihjäl.

Den 2 januari nådde huvuddelen av armén den svenska gränsen vid Brustvåla och Ranglan. Återtåget blev allt mer oordnat. Enormt många soldater dog nu. Hästarna stupade och utrustning, tross och artilleri måste lämnas på fjället.

De flesta av soldaterna anlände till Handöl under den 4 och 5 januari. Kvar längs lederna låg mängder med ihjälfrusna soldater. Den stränga kylan fortsatte emellertid och Handöl bestod vid denna tid enbart av ett par

Samlad info om Jöran Leibholtz

gårdar. Få kunde få något skydd. Även här dog hundratals med soldater liksom under den fortsatta marschen till Duved.

I Tydalen innan utmarschen bestod armén av strax under 5.800 man. Man kan beräkna att ca: 2.800 man klarade sig över fjällen. Detta innebär att närmare 3.000 man omkom på fjällvidderna. Bäst klarade sig Viborgs infanteri regemente där alla klarade sig över fjället, medan Jämtlands- och Österbottens regemente förlorade 600 man. Hälsinge regemente förlorade hela 800 man. Totalt beräknas att 3.700 man omkom under hela fälttåget. Den 6 januari började de första förbanden anlända till Duved, inklusive general Armfeldt. Bönder med häst och slädar skickades till Handöl för att ta hand om alla skadade. Fältskärerna hade ett drygt jobb med att amputera alla förfrusna kroppsdelar.

Finska värvade bataljonen och Viborgs infanteriregemente var bland de första i marschen och det var troligen därför de klarade sig förhållandevis bra.

Här är en jämförelse över förbandens numerär när de bröt upp från Duved i augusti och när de lämnade Duved efter fälttåget:

Förband:	Före:	Efter:	Förlust	I %
Åbo och Björneborgs läns regemente till häst	750	308	442	59%
Nylands och Tavastehus kavalleriregemente	740	208	532	72%
Karelska kavalleriregementet	610	427	183	30%
Jämtlands kavallerikompani	170	??	---	---
Åbo läns infanteriregemente	470	129	341	73%
Björneborgs infanteriregemente	255	110	145	57%
Tavastehus infanteriregemente	640	295	345	54%
Nylands infanteriregemente	400	151	249	62%
Viborgs infanteriregemente	110	??	---	---
Savolax infanteriregemente	490	250	240	49%
Österbottens infanteriregemente	910	363	547	60%
Finska värvade bataljonen	140	122	18	13%
Peter Långströms frikompani	70	51	19	27%
Hälsinge regemente	1.525	339	1.186	78%
Hälsinge bataljon	650	250	400	62%
Jämtlands regemente + kavalleri-kompaniet	1.285	267	1.018	79%

Snöstormen – inte fienden – hade krossat Armfeldts armé.

1719 Den finska armén går till kusten.

Den 10 januari lämnar generalerna de la Barre och Yxkull med återstoden av de finska kavalleristyrkorna Duved och de la Barre tog vägen över Frösön till Medelpad. Även **Finska värvade bataljonen** som nu bara bestod av drygt 100 man under kapten Johan Henrik von Wright skickades till Medelpad, främst för att förbandets 54 officers- och trosshästar inte skulle belasta det katastrofala furageläget i Duved ytterligare.

Den 26 januari sändes det nyländska regementet mot kusten: "*Det Nyländska infanteriregementet som nu är ett av de svagaste, och dessutom inte kan tjänstgöra eftersom nästan varje man har lidit skada av kölden, kommer nu att marschera till sitt gamla kvarter i Gästrikland, för att de övriga infanteriregementena därigenom ska kunna inkvarteras så mycket bättre här*". Allt som återstod av det nyländska regementet som fem månader tidigare marscherat iväg mot Norge var cirka 150 man, förlusterna i döda var 250 man.

Samlad info om Jöran Leibholtz

Efter fälttåget var större delen av Armfeldts armé förlagda i Hälsingland och Gästrikland. Karelska kavalleriet sänds omgående till Västerbotten och kommer nu att tillbringa resten av tiden fram till freden som en del av det ytterst bristfälliga försvaret.

Någon mönstringsrulla för Finska värvade bataljonen har inte påträffats mellan den 20 augusti 1714 och den 14 mars 1719, då detta förslag görs i Sundsvall för Wrights sammansatta bataljon som den nu kallas.. Eftersom den sedan Brahestad 1714 bestått av endast ett compagnie och detta ytterligare decimerades i Norge, så kommer den snart att upplösas och soldaterna ingå i Nylands regemente.

Bataljonen ligger nu förlagd i Svaninge vid Sundsvall.

1719 Rullor 1620-1723 1719:19 (1713-1719) Bild 960:

Enligt detta förslag skulle de bara ha förlorat 5 man på fjället.

Rysshärjningarna 1719.

Under sommaren 1719 iscensattes en av de största anfallen mot ostkusten. En flotta på 132 galärer med ca 26.000 man ombord siktades utanför Kapellskär den 11 juli. Under en dryg månads tid härjade ryssarna landsbygd, bruksorter och städer utmed den svenska östkusten, från Norrköping i söder till Gävle i norr.

Huvuddelen av eskadern seglade söderut och plundrade och brände bland mycket annat Södertälje, Trosa, Nyköping och till sist Norrköping den 30 juli. På återvägen gjordes den 13 augusti en landstigning med 6.000 man vid Baggensstaket i ett försök att angripa Stockholm, vilket tillbakaslogs, varefter galärflottan gick åter mot Finland den 20 augusti.

Den mindre delen, 21 galärer och 12 skärbåtar med ca 5.000 man gick norrut under befär av Peter von Lacy med målet att bränna Gävle och på vägen brändes Öregrund och Östhammar samt Forsmarks och Lojsta bruk. I Gävle var generallöjtnant Hugo Hamilton landshövding som 1717 hade låtit bygga Fredriksskans, en befästning på norra stranden av Gävles inlopp bestyckat med tio kanoner. Det kom nu att få sitt elddop. Dessutom var ca 1.000 man infanteri av Carl Armfeldts finska armé förlagda i kvarter intill staden, däribland Wrights sammansatta bataljon och **Jöran Leibholtz**.

Ryssarna landsteg först vid Harnäs söder om Gävle och avancerade mot staden, men stoppades av Armfeldts styrkor vid Järvsta nedanför Hemlingbyberget. De drog sig tillbaka och försökte ta sig in sjövägen till staden, men möttes då av kanoneld från Fredriksskans.

Tre försök gjordes innan man gav upp. Ytterligare ett nattligt försök att smyga förbi med eskaderns mindre så kallade skärbåtar misslyckades också, efter att det upptäckts från skansen och båtarna utsatts för ny kanonbeskjutning.

Samlad info om Jöran Leibholtz

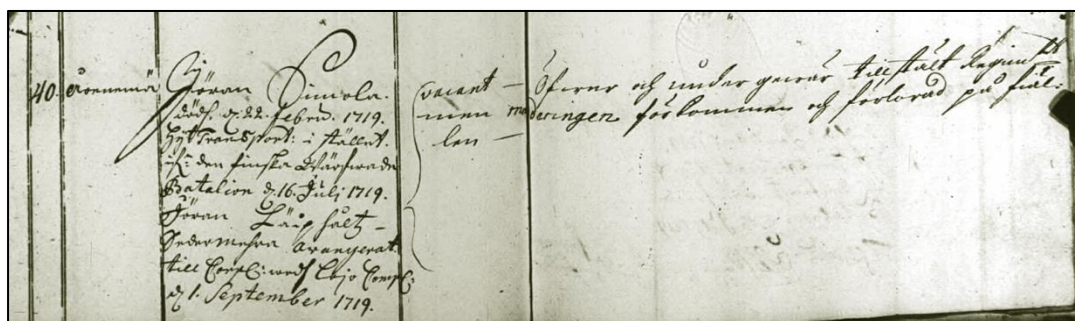
Ett sista försök att komma åt Gävle gjordes genom att gå iland på inloppets norra sida vid Engesberg. Armfeldt var en god taktiker och hade snabbt lyckats flytta försvarsstyrkan dit.

Det slutade med att von Lacy måste ge upp försöket att inta Gävle och fick segla hemåt igen den 2 augusti. På återvägen brändes byar som klarat sig tidigare, bland annat Hållen på Hållnåshalvön.

När ryssen säkert konstaterats vara borta i början av augusti beordrades Armfeldt att med sina finska regementen i Gävle gå mot Stockholm för att bidra till huvudstadens försvar. Endast ett hundratal man lämnades kvar till stadens beskydd. Vi vet inte när de återvände, men i november mönstras de i Gävleborgs län.

Generalmönsterrullan 1719.

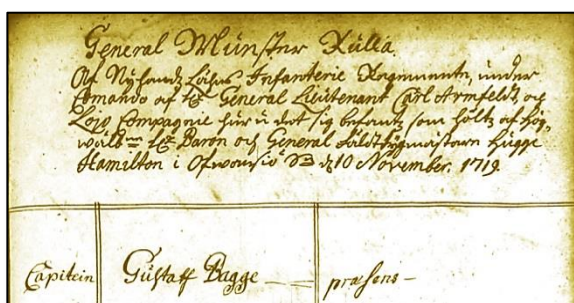
Armfeldts finska armé och Överstelöjtnantens compagnie mönstrades på Gävleborg den 14 november. Wrights sammansatta bataljon upplöstes under sommaren och **Jöran Leibholtz** har placerats som N:o 40 i Nylands Läns Infanteri Regemente och Överstelöjtnantens compagnie den 16 juli. Regimentet var ett av dem som drabbats hårdast av katastrofen på fjället och bestod nu av endast 150 man. Här framgår också att han den 1 september befordrats till corporal och överförs till Lojo compagnie.

17191110 A0029054_00046: ÖfwersteLieutenants Compagnie.

"40 Å****ör Jöran Simola. Dödh d: 22 febru: 1719. Hijt Transport: i stället if:n den finska Wärfwade Batalion d: 16 Júl 1719 Jöran Läiphaltz - Sedermera awancerat till Corp: wedh Lojo Comp: d: 1 September 1719. Vacant - Öfwer och under gewär tillstält Regem:t men münderingen förkommen och förlorad på fjällen."

Den 10 november 1719 mönstras Lojo Compagnie i Ovansjö socken, ett par mil väster om Gävle, av baronen och generalfälttygmästaren Hugo Hamilton. Kapten för kompaniet är Gustaf Bagge, f. 1672 i Nyland.

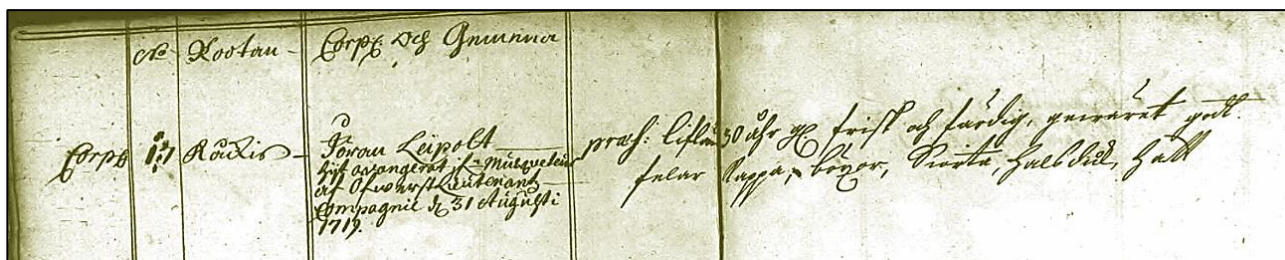
17191110 A0029054_00107:

"General Münster Rulla

Af Nylands Lähns Infanterie Regemente, under Comando af H:r General Lieutenant Carl Armfeldt, och Lojo Compagnie huru det sig befantz som höltz af hög wälb:ne H:r Baronen och General fälttygmästaren Hüggo Hamilton i Ofwansjö S:n d: 10 Novmber 1719."

I rullan för Lojo compagnie finns också uppgifter om att **Jöran Leibholtz** var musketör (gevärsskytt) i Överstelöjtnantens compagnie. Dessutom har han, som alltid varit värvad och utan hemvist, nu fått sig ett rotheimman tilldelat i Koskis by och Nummi socken i Nylands län. Vi får också veta att han är 30 år gammal och fullt frisk samt att han saknar en hel del i klädesväg.

Samlad info om Jöran Leibholtz

17191110 A0029054_00114: Lojo Compagnie.

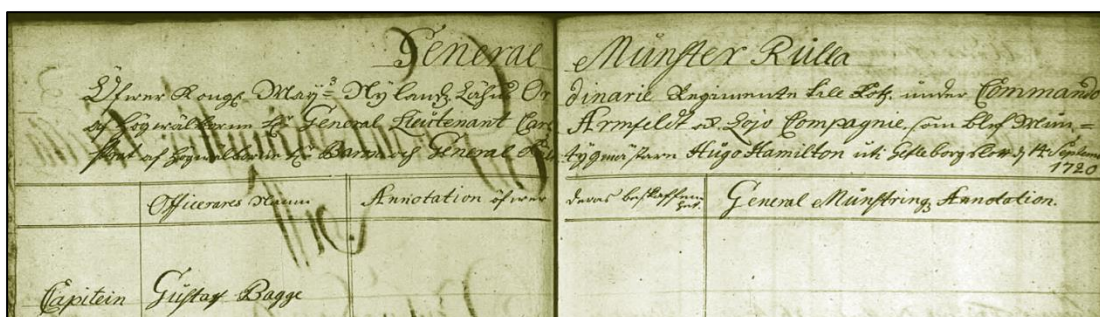
"Corp:l 17 Käckis - Jöran Leipolt - hijt awangerat if: n Mûsqveteur af Öfwerst Lieûtenants Compagnie d: 31 Augûsti 1719.

Præs: Liflän* 30 åhr gl: frisk och färdig, gewäret godt. Felar Kappa, böxor, Skiorta, halsdûk, hatt."

1720 Generalmönsterrullan.

Det finns mycket litet skrivet om vad den finska armén gjorde här i södra Norrland under 1720. Den ryska galärflottan kom åter med 150 fartyg och härjade under sommaren, men målet denna gång var Umeå och kusterna norr och söder därom. Hela regionen plundrades och brändes. Denna gång berördes dock inget söderut och både Sundsvall och Gävle lämnades ifred.

Den 14 september 1720 mönstras Nylands Läns Infanteri Regemente i Gävleborg. Läget är extremt, 21 gemena och corporaler är närvarande av 128 nummer. Kapten och fänrik, 3 underbefäl och 2 trumslagare är allt av befäl. Inga trossdrängar, inga hästar finns heller. Hela regementet består nu av 191 gemena och corporaler.

17200914 A0029054_00241: Lojo Compagnie.

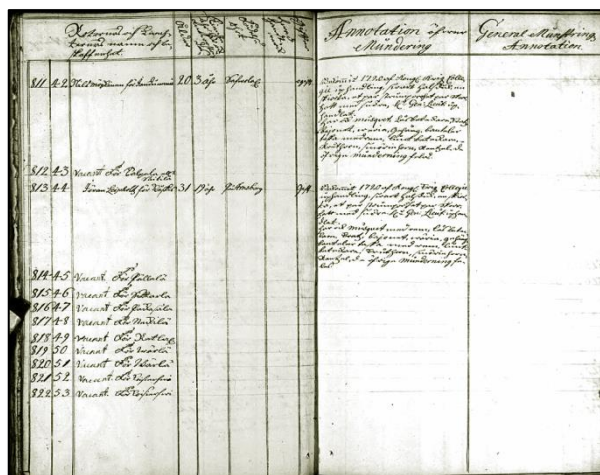
"General Münster Rulla

Öfwer Kongl. Maj: s Nylandz Lähns Ordinarie Regimente till Foth ûnder Commando af Högwälborne H: r General Lieûtenant Carl Armfeldt och Lojo Compagnie som blef Mûnstrat af Höhwälborne H: r Baron och General Fälttÿgmästare Hûgo Hamilton ûti Gefleborg Slott d: 14 Septemb: 1720."

Sidorna i rullan består mest av vakanser, sida upp och sida ner och är en krass vittnesbörd om vad dessa soldater varit med om.

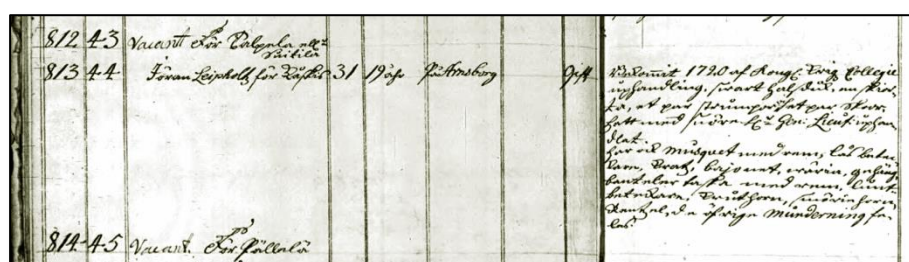
Samlad info om Jöran Leibholtz

17200914 A0029054_00248:

Lojo Compagnie.

För Jöran Leibholtz som nu har N:o 44 finns dessa uppgifter:

17200914 A0029054_00248: Lojo Compagnie.

"813 44 Jöran Leipholz för Kåskis 31 19 åhr På Arnsborg Gift.

Bekommit 1720 af Kongl.Krigz Collegie ûphandling, swart halsdûk, en skiorta, et par strûmpor och et par Skoor, hatt med snöreH:r Gen:Lieût: ûphandlat.

Har ock mûsquet med rem, lâsbeteckare, Brotz, bajonet, wäria, gehäng, banteler taska med rem, lûntbeteckare, Krûthorn, smöriehorn, Rentzel, de öfrige mûnderingen felar."

Här nämns också nyheten att Jöran Leibholtz är gift. Visserligen har inte civilstånd noterats i tidigare rullor, så vi kan inte veta om han gift sig nyligen.

Den fjärde december detta år döps ett gossebarn i Segersta⁶ socken som får namnet Carl. Tyvärr är det en sådan socken där enbart de som är närvarande vid dopet noteras.

Modern nämns inte, men det är inget som hindrar att det är en finsk flykting, hon kanske t.o.m. heter Elisabeth Johansdotter Tuuri? I så fall kan giftermålet ha skett var som helst emellan Kalix och Gävle.

17201218 Segersta (X) C:1 (1678-1752) Bild 80 / sid 74:

"Dma: 4te Adventis Carl Corporal Jöran Lipholtz barn

Fadd. Corporal Erich Silfw.: Sold. Nilz Pomp. Olof Larson i Böhle.

Gl: Capiteins Bagges frû. Sold Lars Granbergs hûstrû

Olûf Lars dotter Karin i Böhle."

⁶ Mellan Söderhamn och Bollnäs.

Samlad info om Jöran Leibholtz

Bland dopvittnena ser vi troligen kollegan N:o 1 Erich Silfwenä i samma compagnie och compagniechefens hustru, soldaterna Pomp och Granberg är troligen i ett annat finskt regemente. Någon vigsel har ännu inte hittats. [Vi letar en vigselnotis, men det är som en nål i en höstack eftersom vi varken vet något år eller socken, vi har bara trupprörelserna att gå efter och de är inte heller så exakta.

Att hitta en eventuell begravningsnotis för sonen Carl är lite enklare, Jöran Leibholtz förflyttas med eventuell familj till Finland före november 1722 men å andra sidan vet vi ju inte ens om sonen har dött.]

1721 Freden.

Våren-försommaren 1721 slog ryssarna till igen. Den 17 maj lämnade en rysk galärflotta Åland under befäl återigen av Peter von Lacy. Den bestod av 90 fartyg av olika typer med 7.000 mans besättning, 500 kosacker och 500 hästar ombord. Målet var att plundra och bränna all bebyggelse längs Norrlandskusten, från Gävle till Luleå. Framförallt skulle städerna och järnbruken förstöras. Lokalbefolkningen skulle skonas men alla soldater dödas. Allt av värde och all boskap skulle tas i beslag.

Anfallet mot Gävle avväjdes återigen av fästningen Fredriksskans vid inloppet. Ryssarna seglade denna gång utanför Limön förbi Gävle utan att anfalla, men tog skadan igen i Hamrånge socken som brändes helt och hållet. Därefter fortsatte galärflottan vidare norrut längs kusten. Man landsteg på lämpliga platser, som man hade kunskap om tack vare överlöpare och tillfångatagna lotsar.

Från landstigningsplatsen sändes beridna kosacker längs landsvägarna med order att plundra och bränna all bebyggelse.

Den 21 maj brändes Söderhamn, den 22 maj Hudiksvall, den 25 maj Sundsvall, den 30 maj Härnösand, i början av juni Höga Kusten, den 8 juni Umeå och den 14 juni Piteå. Förutom städerna brändes 10 järnbruk och över 1300 bondgårdar. Motstånd bjöds på ett fåtal platser; Hudiksvall, Sundsvall, Umeå och Piteå. Men de fåtaliga försvararna kunde inte åstadkomma mycket motstånd.

Den 17 juni nåddes den ryska galärstyrkan på väg mot Luleå av budskapet att den svenska regeringen gav upp allt motstånd och bad om fred. Det fortsatta härjningståget avbröts och galärflottan återvände hem.

Freden med Ryssland slöts i Nystad den 30 augusti efter hårda förhandlingar, där ryssarna bland annat hotat med att släppa loss 115.000 man för nya härjningar längs den svenska kusten. Sverige tvingades avträda delar av Viborgs och Kexholms län, Ingermanland, Estland med Ösel och Dagö, samt Livland.

Det var en hård fred för Sverige, så hård att makthavarna försökte förtränga att Sverige faktiskt förlorat kriget – medborgarna informerades inte om vad freden i Nystad verkligen innebar. Att Finland återgått till Sverige nämdes kortfattat, men inte att stora delar av det övriga svenska territoriet gått förlorade.

Åter hem till Finland.

Redan innan freden var underskriven hade en kommission angående trupptransport till Finland tillsatts. Den fick sina instruktioner av riksrådet den 22 augusti 1721.

Kommissionens uppgift var att reorganisera de finska trupperna, verkställa transporten av dem från Sverige till Finland, och sedan demobilisera dem. Dessutom skulle kommissionen administrera hemtransporten av alla de 10 000-tals finska flyktingar som fanns i Sverige. Kommissionen kunde lämna ett detaljerat förslag till rådet den 1 september. Den behandlade allt från soldaternas utrustning, utfodringen av hästarna och anskaffandet av fartyg för trupptransporter, till byggandet av speciella bryggor för att kavalleriets hästar skulle kunna föras ombord och detta enorma arbete sattes igång.

De förblödda finska regementena måste kompletteras innan de skickades hem igen. Inför transport av de sju finska infanteriregementena till Finland avgav general Hugo Hamilton i Gävle den 11 september 1721 en rapport till kungen.

Samlad info om Jöran Leibholtz

Extraktet till rapporten medföljande generalförslag daterat i Gävle 9 sept. 1721 lyder:

Regements Öfver och Under Officerare sampt Staben	...409
Corporaler Trumslagare Pijpare Gemena och Prophosser	1.454
Armeens Styrckia	<u>1.863</u>
Fruer Hustrur och Barn sampt Med-hafvande Anhörige	1.376
Legofolck	467
Totalt medföljande	<u>1.843</u>
Hehla antalet	<u>3.706</u>
Hästar	650 st.

Det var svårt att få tag på soldater, men när finska armén kom tillbaka till Finland var regementena fulltaliga. Luckorna i leden hade täppts till med svenska tre- och femmänningsoldater.

I Sverige hade under kriget uppsatts en mängd tre- och femmänningsregementen och ståndsdragoner; flera av dem hade dock ej i samma utsträckning som de finska hamnat på krigsfälten. Efter fredsslutet skulle alla dessa tillfälliga förband upplösas. De ordinarie trupperna i Sverige kunde kompletteras med manskap ur dem och likaså överfördes en del manskap till de finska regementena. Över 2.000 svenska soldater överfördes till finska regementen och följde med åter till Finland.⁷

Den ständigt närvarande Frisenheim fick ansvaret för de finska regementenas överflyttning från Sverige till Finland, och han skulle även leda arbetet med Sveriges återtagande av Finland. I praktiken innebar det att han fungerade som överbefälhavare och generalguvernör, även om han inte fick den titeln.

En viktig uppgift var att ta emot trupptransporterna från Sverige. Ett särskilt problem erbjöd de förband, vars rothemman hade ödelagts under kriget eller ockupationen.

Den 28 november hade både kavalleri- och infanteriförbanden avmarscherat från Åbo. Kvar fanns bara 50 sjuka soldater från Kymmenegårds regemente, men de lämnade staden inom några dagar.

De förband som överfördes från Sverige omfattade drygt 3 000 man, från Björneborgs, Österbottens, Savolax, Nylands och Karelens regementen. Till detta kom kvinnor, barn, släktingar och tjänstefolk, totalt 1 800 personer, som hörde till personalen vid infanteriregementena. Bara för kvinnorna och barnen hade sex transportfartyg reserverats. Överstelöjtnant Nils Reinhold Wrangel vid Björneborgs läns infanteriregemente hade exempelvis ett stort sällskap med sig: hustrun Beata Catharina, fyra drängar, två pigor, tre hästar och en hel del bohag.

Jöran Leibholtz bör då ha fått med sig hustrun (om det nu är Elisabeth Johansdotter) och sonen Carl om denne lever. I det svältande Gävleborgs län var barnadödligheten stor och möjligheten ganska liten att han överlevde.

Med i transporterna till Finland fanns också flyktingar som var angelägna om att komma hem igen nu när ryssarna evakuerat landet. Plats hade reserverats för 1 700 personer, familjer från Björneborg och Vasa. Tusentals flyktingar anlände sedan under hösten efter strapatsfyllda resor över ett stormande hav.

---

⁷ Transport av manskap från svenska regementen till Finland 1721, Tore Blomqvist© Historisk Tidskrift för Finland 75(1990).

Samlad info om Jöran Leibholtz

Källor i arkiven:

Bilder från Arkiv Digital är namnade med datum och ”Ren källhänvisning” för en i sammanhanget rimlig källredovisning.

Bilder från Riksarkivet är namnade med datum och ”Bildid” för snabb åtkomst.

Källor från litteraturen:

Kungl. Västerbottens Regementes Krigshistoria. C.G.A. Bergensträhle, Stockholm 1917.

På flykt i eget land. Internflyktingar i Sverige under stora nordiska kriget, Johanna Aminoff-Winberg, Åbo Akademis Förlag, Åbo 2007.

Johan Henrik Frisenheim - Karolinen som aldrig gav upp. <http://www.frisenheim.se/>

Kalle Hanssons forskning som redovisas i bidrag på ”Ättlingar till Jakob Jöransson Dahlroth.”

Frank Ärlebrants forskning.

Det svenska försöket att erövra Ösel 1711, Voitto Ahonen, Historisk Tidskrift för Finland 1 * 1992 årg.77.

Svenska slagfält, Lars Ericson et al, Wahlström & Widstrand 2003

Diverse Wikipedia-artiklar på ämnesord som ”Slaget vid Storkyro” etc. har också använts.